

Cugat, un músic irrepètible

En fer memòria dels músics i de la música feta a Girona i per gironins en el decurs del segle XX, Xavier Cugat i Mingall i el seu paper en aquest àmbit hi tindran un capítol singular i fins irrepètible.

La Diputació de Girona, juntament amb el Consell Comarcal del Gironès, han aprofitat l'esdeveniment del centenari del naixement de Cugat (Girona, 1900 – Barcelona, 1990), per recordar-ne la trajectòria personal, prou intensa i creativa en la música, en una exposició que s'ha repartit entre la seu del Consell –que és la casa on va veure la llum aquest gironí– i el claustre de la Diputació. L'Arxiu d'Imatges d'aquesta corporació ha tingut cura, principalment a partir de la col·lecció d'Enric Sabater i d'altres aportacions, de recollir aquesta biografia apassionant i apassionada, i també una mostra de la «pintura feliç» de Cugat, sense oblidar la seva participació en el món de la cinematografia, que va ser des d'on es va projectar arreu del món com a

músic i també com a figura de l'espectacle. Tècnicament aquesta mostra ha estat executada per l'Oficina de Difusió de la Diputació, que ha creat un seguit d'àmbits que permeten fer el seguiment de la vida i obra de Xavier Cugat, incloent-hi aspectes significatius com els seus cinc matrimonis i el record que en tenim.

Un violinista que promet és el títol que l'exposició dona a l'etapa inicial del jove Xavier Cugat, el qual, arribat a Cuba amb la seva família a principi de segle, evidencià els seus dots per a la música. L'ambient cubà, on la música és quelcom de natural, ajudà aquell vailet a fer carrera integrat en la simfònica de la capital cubana, i a fer el salt fins a la propera costa dels Estats Units.

Cal dir que la seva formació musical va ser sòlida i estructurada segons les pautes dels conservatoris de l'època, en els quals dominava la pedagogia musical europea. En aquest sentit no ens ha de sorprendre que, aconsellat pels seus professors americans, Cugat retornés a Europa i restés dos cursos a Berlín –per cert una etapa poc coneguda– per seguir la seva educació musical. Durant aquest període Cugat va fer una estada a les nostres comarques, ja envoltat d'un cert aire de triomf americà, i, acompanyat del mestre Casellas, oferí un parell de concerts a la Bisbal i a la mateixa ciutat de Girona.

El seu retorn a Nova York va suposar el seu darrer intent de tenir un lloc entre els intèrprets de violí i esdevenir un successor del seu admirat Pablo Sarasate. La

Inauguració de l'exposició
"Del carrer del Sac a Beverly Hills".

resposta de la crítica fou contundent i, en el cas més favorable, es limità a la qualificació de «notable». Conscient d'aquesta realitat, Xavier Cugat va decidir deixar la música i es dedicà, un cert temps, a la caricatura. El seu canvi d'activitat comportà també un canvi de costa, de l'est a l'oest, a Califòrnia. I aquell dibuixant de *Los Angeles Times* entrà en contacte amb el món del cinema, que va canviar la seva vida i li va donar aquells èxits que la música clàssica li havia negat. No sols canviaren la música i l'estil, el que canvià per a Cugat va ser la vida. Avui quasi ningú recorda aquella jove promesa de la música clàssica, però un seguit de generacions de ciutadans del món han ballat, s'han divertit i s'han enamorat amb els sons de la música de Xavier Cugat, la qual, com es mostra en l'exposició amb els darrers compactes editats el 1999, és viva i perfectament actual.

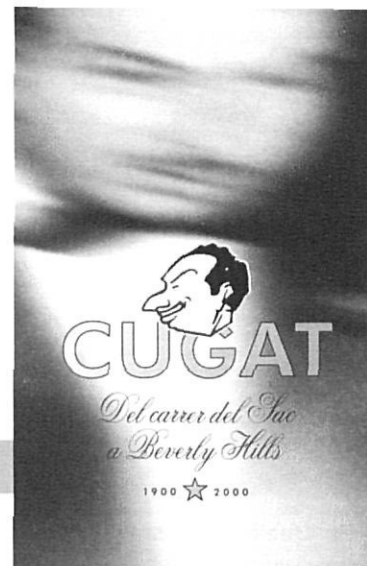
Cíclicament s'ha viscut a Hollywood la moda llatina: actors, guions, escenaris i naturalment la música llatina han tingut el seu paper en l'activitat cinematogràfica que es realitza en aquest barri de Los Angeles i que es projecta arreu del món. Ara mateix es viu una d'aquestes situacions, precisament encoratjada per la presència d'actors i actrius d'origen cubà i també d'algunes figures peninsulars, com Antonio Banderas.

Xavier Cugat va encertar el moment en què les productores de cinema

demanaven d'una banda pel·lícules musicals i de l'altra música llatina. Ell els va servir aquests productes. Malgrat que no va treballar com a compositor, va fer un seguit d'arranjaments i harmonitzacions de composicions que amb les seves orquestres van esdevenir populars, com «Bahia» i «Brasil», d'Ari Barroso; va treballar amb Cole Porter donant forma a «Begin the beguine» i en el «Cuban concerto», i, tot utilitzant notes de cançons populars catalanes, va donar forma a «My shawl», primer enregistrament de Frank Sinatra que, naturalment, el va fer amb l'orquestra de Cugat. En el mateix suport —aquells històrics de 78 rpm dels quals hi ha mostres a l'exposició— també trobem «Star in your eyes». La llista de composicions esdevingudes populars mercès a l'orquestra de Cugat seria llarga. N'esmentarem «Quiéreme mucho», «Perfidia», «Frenesí» i, amb la seva estimada Carmen Miranda, «Tico-tico» i «Mamá te quiero».

S'ha dit que Cugat difícilment tindrà espai propi en la trajectòria de la música del segle XX. És possible, però la seva projecció en l'àmbit musical, la seva visió i encert en valorar futures figures de la cançó —des del mateix Sinatra fins a Bing Crosby— i de l'espectacle —com Woody Allen, i actrius com Liz Taylor o la recordada Rita Hayworth (a qui va donar aquest cognom artístic)— han incorporat aquest gironí —que, com encertadament es diu a l'exposició, va fer el camí del carrer del Sac a Beverly Hills— a una part importantíssima de la història

de la música del segle: es tracta de la música relacionada amb el cinema —on, per cert, sempre va interpretar el seu propi paper, el de Xavier Cugat— i la de les grans orquestres dels anys 30 a 60.

Els seus èxits, els seus concerts i espectacles arreu del món, van projectar el nom del músic gironí com el de cap altre en el segle XX. I diem gironí perquè Cugat va mantenir, amb el seu especial estil, el sentit de catalanitat i de fidelitat a Girona, on va voler reposar per sempre. Si va obrir els ulls a les set de matí del primer dia de l'any 1900, aquesta identificació amb la seva ciutat el va portar a aclucar-los els dies de Fires de l'any 1990. No va acomplir-se el seu somni de viure cent anys, però ens ha deixat un testimoni de fidelitat, de cordialitat, de simpatia i d'amor a la vida. «Cugat, que vivió», s'escriu a la seva sepultura al cementiri de Girona, i les corporacions que encertadament han promogut aquesta exposició ens han deixat un record permanent més enllà dels dies estrictes de la mostra: a l'accés a la seva casa del carrer del Sac tenim una rèplica d'una de les quatre estrelles que el recorden també en el bulevard principal de Hollywood. Ens permetem fer un suggeriment a la Diputació, que ja ha demostrat la seva sensibilitat vers aquest gironí universal: que també tingui un record, tal volta donant el nom de Xavier Cugat a l'aula de violí del futur conservatori. Seria una forma adient de culminar aquest any Cugat.

JOAN GAY I PUIGBERT